

NATAŠA GLIHA KOMAC

**OBLETNICA ZASL.
PROF. DR. ALBINE NEČAK LÜK**

COBISS: 1.04

[HTTPS://DOI.ORG/10.3986/JZ.26.2.14](https://doi.org/10.3986/JZ.26.2.14)

Ob jubileju sociolingvistke in utemeljiteljice študija uporabnega jezikoslovja na Slovenskem

Nekateri ljudje posebej zaznamujejo naša življenja, ko svoje izkušnje, znanja in modrosti neopazno delijo z zgledom. S tiho prisotnostjo, a predanim raziskovalnim, pedagoškim in strokovnim delom pomembno sooblikujejo življenje širše skupnosti. Ob tem so izjemno skrbni pri ubesedovanju misli in tehtno premislijo o moči vsake besede, saj se globoko zavedajo nenaključnosti, kdo komu kdaj in kje kako kaj pove, ter pomena jezikovnih in nejezikovnih okoliščin – pri čemer jezikovna izbira še zdaleč ni samoumevna.

Vsa tovrstna znanja, spretnosti in darovi odlikujejo Albino Nečak Lük, izjemno raziskovalko in znanstveno svetnico, zaslužno profesorico Univerze v Ljubljani in utemeljiteljico univerzitetnega študija uporabnega jezikoslovja na Slovenskem. Njeno delo in spoznanja o družbenih in individualnih razsežnostih dvojezičnosti s poudarkom na vzgoji in izobraževanju za življenje v dvo- in večjezičnih okoljih ter jezikovni politiki nasploh so tesno vpeta v širši evropski prostor in v njem tudi prepoznana.

Rojena je bila 30. avgusta 1940 v Mariboru, otroštvo in gimnazijska leta pa je preživela na prostranih ravninah Prekmurja. V družini, kjer so se stikale in svojo zgodbo pletle zlasti slovenska in madžarska, pa tudi nemška beseda, v okolju, v katerem sta jo že od mladih nog poleg naštetih jezikov spremljali vsaj še romščina in hrvaščina, so se srečevale in prelivale različne religije in kulture. Dekletce, ki je rastle v sožitju z naravo, odlično učenko in športnico, ki je marsikatero trpko preizkušnjo lažje prestala tudi zaradi svojih gimnastičnih treningov in športne vztrajnosti, je po končani gimnaziji pot odnesla v slovensko prestolnico. Tam se je s prebiranjem angleških in francoskih klasikov urila v razvijanju jezikovnih spretnosti, poleg tega pa tudi v znanju slovenskega knjižnega jezika.

Kot pravi sama, je bila njena raziskovalna pot pestra in zanimiva, a naporna in niti najmanj samoumevna. Še kot študentka in pozneje diplomantka angleščine in francoščine se je leta 1965 najprej zaposlila kot dokumentalistka na Inštitutu za narodnostna vprašanja (INV), kjer se je začela ukvarjati z etnično tematiko. Inštitut je bil zelo vpet v mednarodne vode, leta 1965 je npr. v Slovenijo prišla skupina

valižanskih raziskovalcev z znamenitim poznavalcem dvojezičnosti Glynom Williamsom na čelu, da bi si ogledala razmere in življenje skupnosti na dvojezičnih območjih v Prekmurju, istega leta je bil INV soorganizator seminarja OZN o manjšinah (kjer je mdr. nastalo tudi znano poročilo Francesca Capotortija *Study on the Rights of Persons Belonging to Ethnic, Religious and Linguistic Minorities* iz leta 1979) ipd. Znašla se je pred ključnim izzivom: prepoznati in zastaviti nadaljnji doktorski študij, ki bo pomenil nadgradnjo njenih siceršnjih zanimanj in znanj, hkrati pa ji bo kot ženski omogočil *stati inu obstatu* v raziskovalnem svetu. Raziskovalna vnema in predanost zastavljenemu cilju, a tudi kanček srečnih naključij so jo pripeljali do srečanja z vojvodinsko socio- in psiholingvistko Melanijo Mikeš, s katero sta hitro našli osebni stik in skupna zanimanja za razvijanje dvojezičnosti pri otrocih. Ideja o interdisciplinarnem doktorskem študiju dvojezičnosti, katerega program so zastavili skupaj z Bredo Pogorelec (jezikoslovje), Rudijem Rizmanom (sociologija) in Jankom Pleterskim (zgodovina), je bila sad premišljene in zrele odločitve, ki se je uresničila z doktorsko disertacijo *Družbene razsežnosti dvojezičnosti na narodnostno mešanem območju Prekmurja* (1983). To so bili še predbolonjski časi in disertacija je nastajala na podlagi poglobljenega študija del Jima Cumminsa, Tove Skutnabb-Kangas, Williama Francisa Mackeyja, Joshue A. Fishmana, Howarda Gilesea idr., večletnega nabiranja empiričnih izkušenj in metodološkega usposabljanja, v konkretnem primeru s sodelovanjem v vsejugoslovanski primerjalni longitudinalni raziskavi, kjer so z enotnim instrumentarijem spremljali situacijo na jezikovno mešanih območjih v Jugoslaviji, npr. v Vojvodini, na Kosovu, v Osijeku itn. Raziskovalna pot Albine Nečak Lük je bila tako začrtana in jo je pozneje zgolj nadgrajevala, kot so se ji odpirala raziskovalna vprašanja: »Ko raziskuješ, tega ne delaš zato, da boš nekaj zakoličil in dokončno izvedel, ampak zato, da vidiš in najdeš tiste součinkujoče elemente, ki določeno situacijo ustvarjajo.«

Z disertacijo je prvič v slovenskem jezikoslovju pomembno opozorila tako na individualne kot tudi na družbene razsežnosti usvajanja in učenja jezikov v konkretnem jezikovno mešanem okolju. S tem se je nadaljevalo njeno dejavno sodelovanje v različnih nacionalnih in mednarodnih zvezah, strokovnih telesih in društvih ter posledično pri mednarodnih raziskovalnih projektih, ki so se ukvarjali zlasti z vprašanji izobraževanja v večjezičnih oz. jezikovno mešanih in večkulturalnih okoljih (npr. pri CERI/EOCD, Unescu, UNRISD, Tempusu, REI, Svetu Evrope, DS Alpe-Jadran idr.). Vedno je bila v ospredju interakcija oz. dinamika med večinsko in manjšinsko skupnostjo s poudarkom na proučevanju stališč. Vse do upokojitve leta 2009 je bila tudi nosilka več nacionalnih in mednarodnih projektov o medetničnih odnosih ter etnični in jezikovni identiteti na narodno mešanih območjih v Sloveniji, na s Slovenci poseljenih območjih v sosednjih državah ter pri migrantskih skupnostih in Romih v Sloveniji.

Njeno delo je zaznamoval inovativen pristop k poučevanju jezikov v dvojezični šoli. Ključen je bil poudarek, da je pri razvijanju jezikovnih znanj nujno upoštevati otrokov materni jezik, obenem pa mu omogočiti dovolj priložnosti in

možnosti za razvijanje drugega jezika, da se bo lahko v obeh jezikih suvereno sporazumeval. Motivacija otrok s statusno šibkejšim, navadno nevečinskim maternim jezikom za učenje statusno močnejšega, navadno večinskega jezika je praviloma večja kot motivacija otrok s statusno močnejšim, navadno večinskim maternim jezikom za učenje statusno šibkejšega, navadno manjšinskega jezika. Prav zato so v Prekmurju začeli s poučevanjem obeh jezikov v različnih skupinah, in sicer glede na materni jezik. Posebej je bila izpostavljena problematika šolanja in ustreznega izobraževanja dvojezičnih učiteljev, ki še vedno predstavlja enega večjih izzivov.

Profesionalno pot je najprej nadaljevala na Pedagoškem inštitutu (1984–1992), kjer je vodila večletni longitudinalni projekt nadzorovanega spremljanja dvojezičnega pouka v prekmurskih dvojezičnih osnovnih šolah, katerega rezultati so zabeleženi v obsežnem poročilu, arhiviranem na Zavodu za šolstvo Republike Slovenije. Z vidika slovenske stroke je delo na tem področju pomembno nadgradila monografija *Vzgoja in izobraževanje v večjezičnih okoljih: motivacija za učenje maternega in drugega jezika v dvojezični osnovni šoli v Prekmurju* (1989) s še danes aktualnimi spoznanji s področja dvojezičnega izobraževanja. Instrumentarij, razvit v okviru te raziskave (poleg nje sta sodelovala še Klas Brenk in Martina Križaj Ortar), je bil preizkušen tudi v prvih razredih osnovnih šol na dvojezičnem območju slovenske Istre in na osnovni šoli s takrat srbohrvaškim učnim jezikom v Ljubljani.

V devetdesetih letih 20. stoletja je ponovno pod okriljem Inštituta za narodnostna vprašanja zasnovala drugo večjo longitudinalno primerjalno raziskavo *Medetnični odnosi v slovenskem etničnem prostoru*, torej tudi v slovenskem Porabju, na avstrijskem Štajerskem in Koroškem ter v Italiji. Izvedbo mednarodnega projekta o medetničnih odnosih v Estoniji, Sloveniji in Ukrajini Primerjalna raziskava mešanih skupnosti v treh neodvisnih državah naslednicah (*Managing the Mix Thereafter: Comparative Research Into Mixed Communities in Three Independent Successor States*) pod njenim vodstvom je nekaj let pozneje podprla CDU Research Scheme.

Strokovno delo je opravljala kot predsednica komisije Strokovnega sveta RS za izobraževanje na narodno mešanih območjih in kot predsednica razširjene področne skupine za šolstvo narodnih manjšin. Bila je članica delovne skupine za jezikovno načrtovanje in jezikovno politiko pri Državnem zboru Republike Slovenije ter Sveta za jezike Ministrstva za izobraževanje, znanost in šport Republike Slovenije. Leta 2001 je bila članica Nacionalnega odbora za pripravo Evropskega leta jezikov, sodelovala pa je tudi v strokovni skupini Sveta Evrope in Ministrstva za izobraževanje, znanost in šport Republike Slovenije za pripravo poročila *Pre-rezi jezikovne politike Republike Slovenije v izobraževanju*.

Delo je posvetila področju uporabnega jezikoslovja, izrazito interdisciplinarnemu, medstrokovnemu področju, kjer se jezikoslovje stika s spoznanji naravoslovja, družboslovja in humanistike. Pri tem izrecno poudarja, da gre za »velike projekte, ki jih je smiselno dolgoročno načrtovati, saj gre za formiranje raziskovalcev, vključno z

njihovimi interesi, vzpostavitev usklajene ekipe ter razvijanje metodologije in raziskovanje zelo različnih vidikov, ki pripeljejo do celostne podobe«. Že od začetka je bila med drugim dejavna soustanoviteljica Društva za uporabno jezikoslovje Slovenije, v letih 1987–1989 njegova predsednica, ter članica organizacijskih odborov društvenih nacionalnih, pa tudi mednarodnih prireditev ter uredniškega odbora publikacij in revije Uporabno jezikoslovje. Sodelovala je tudi v uredniškem odboru revije za etnične študije Razprave in gradivo ter bila članica strokovnega odbora knjižne zbirke *Multilingualism and Linguistic Diversity* pri založbi Swets & Zeitlinger.

Izjemno pomembno je njeno pedagoško delovanje, saj je postavila temelje študija uporabnega jezikoslovja na Slovenskem. Razvijati ga je začela v osemdesetih letih 20. stoletja s predavanji iz sociolingvistike na Oddelku za slavistiko na takratni Pedagoški fakulteti Univerze v Mariboru, kjer je bil ključen poudarek na ozaveščanju študentske populacije o skupnem jezikovnem in etničnem prostoru. Na njeno pobudo s konca osemdesetih let je bil v študijskem letu 1992/93 na Filozofski fakulteti Univerze v Ljubljani ustanovljen Oddelek za splošno in primerjalno jezikoslovje, kjer je predavala in vse do upokojitve vodila katedro za uporabno jezikoslovje, v letih 2004–2008 kot predstojnica oddelka.

Vseskozi je bila vpeta v raziskovanje in je svoja empirična spoznanja, preizkušena v različnih jezikovnih okoljih, sproti prenašala v prakso kot članica raziskovalnih ekip, strokovnjakinja v različnih nacionalnih in mednarodnih odborih in združenjih ter predavateljica na evropskih univerzah in mednarodnih posvetih, hkrati pa je ta znanja nenehno preverjala z novimi raziskavami in projekti. Zvesta svojemu domačemu prekmurskemu govoru ostaja predana članica Pomurske akademske znanstvene unije, dejavna pa je tudi v različnih mednarodnih stanovskih združenjih in centrih za znanost (Evropska znanstvena fondacija (ESF), *Mercator – European Research Centre on Multilingualism and Language Learning*, AILA idr.).

Vsi, ki smo lahko vsaj delček te izjemne poti prehodili skupaj z njo, smo imeli *dobro srečo*, pa čeprav je bila včasih pot polna klancev in povsem nepričakovanih izzivov. Študentje smo jo vedno radi in z odprtimi usti poslušali, saj si na njenih predavanjih poleg pronicljive razgledanosti in metodoloških znanj lahko zaznal živo zanimanje za jezik in za ljudi, za interakcije med posamezniki, skupnostmi itn. – in jasno opozorilo, da mora raziskovalec vedno spremljati in opazovati vse strani, pri čemer so še kako pomembna stališča.

Dragi profesorici, imenitni raziskovalki in odlični mentorici iskren poklon in čestitke ob spoštljivi obletnici, predvsem pa še mnoga leta ter številne iskrive misli in zamisli!